«تەۋرات 39-قىسىم»

«مالاكى»

© مۇقەددەس كىتاب 2012
CC BY-SA 4.0
www.mukeddeskalam.com
«ئۇيغۇرچە كالام تەرجىمىسى»

تەۋرات 39-قىسىم

«مالاكى»

(مالاكى پەيغەمبەرنىڭ كىتابى)

(تەۋرات دەۋرىدە، خۇدانىڭ ئىسرائىلغا بولغان ئەڭ ئاخىرقى خىتابى)

كىرىش سۆز

پەيغەمبەر ئۆزى

مالاكى پەيغەمبەرنىڭ كېلىپ چىقىشى ۋە ئۇنىڭ ئارقا كۆرۈنۈشىنى بىلمەيمىز. يازمىسىدىن قارىغاندا، ئۇ يېرۇسالېمدا تۇرغان. ئۇنىڭ ئىسمى «مېنىڭ ئەلچىم» دېگەن مەنىدە. بۇ ئىبارە ئۇنىڭ يازمىسىدا كۆرۈلىدۇ، بىراق پەيغەمبەر بۇنىڭ بىلەن ئۆزىنى ئەمەس، باشقا بىرسىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ.

يېزىلغان ۋاقتى

كىتابنىڭ ئۆزى بىزنى ھېچقانداق چىسلا ياكى ۋاقىت بىلەن تەمىنلىمەيدۇ، بىراق مالاكى پەيغەمبەر كىتابىدا كونا پارس تىلىدىكى «پېخا» (ۋالىي) دېگەن سۆزنى ئىشلەتكەن بولۇپ، بىز ئۇنىڭدىن كىتابنىڭ پارس ئىمپېرىيەسى دەۋرىدە، يەنى ئىسرائىل دۆلىتى شۇ ئىمپېرىيەنىڭ باشقۇرۇشى ئاستىدا تۇرغان مەزگىلدە، مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 539-313-يىللار ئارىسىدا يېزىلغانلىقىنى بىلىمىز.

(مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 313-يىلى، پارس ئىمپېرىيەسى گرېك ئىمپېرىيەسى تەرىپىدىن غۇلىتىلغان).

كىتابتىن بىلىشىمىزچە، بۇ كىتاب مۇقەددەس ئىبادەتخانا قۇرۇلغاندىن كېيىن، يەنى مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 515-يىلىدىن كېيىن يېزىلغان. كىتابتا ئېيتىلغان مەسىلىلەرنى تەۋراتنىڭ «نەھەمىيا» دېگەن قىسمىدا ئېيتىلغان مەسىلىلەر بىلەن سېلىشتۇرغاندا، ناھايىتى كۆپ ئوخشاپ كېتىدىغان يەرلىرى بار. شۇنىڭ ئۈچۈن شۇ خۇلاسىگە كېلىمىزكى، كىتاب ھەزرىتى نەھەمىيانىڭ يېرۇسالېمغا ئىككىنچى قېتىم كېلىشىدىن، يەنى مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 433-يىلىدىن كېيىن ئۇزۇن ئۆتمەي يېزىلغان. كىتابنىڭ يېزىلغان ۋاقتىنى يۇقىرىقى ۋاقىتتىن سەل كېيىنرەك يېزىلغان دېگەن پەرەزدە بولغان ئالىملارمۇ بار، ئۇلارنىڭ پەرىزى بويىچە كىتاب مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 400-يىلى ئەتراپىدا يېزىلغان بولىدۇ.

كىتابنىڭ تارىخىي ئارقا كۆرۈنۈشى

ئەمدى ۋاقىت مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 430-يىلى ئەتراپىدا بولىدۇ. ئىسرائىل خەلقى بابىل ئىمپېرىيەسىگە 70 يىل سۈرگۈن بولۇش ئازابىنى تارتقانىدى (مىلادىيەدىن ئىلگىرىككى 605-538-يىلى). مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 539-يىلى بابىل ئىمپېرىيەسى پارس ئىمپېرىيەسى تەرىپىدىن ئاغدۇرۇلغان. پارس ئىمپېراتورى «بۈيۈك قورەش» سۈرگۈن بولغانلارغا ۋەتىنىگە، يەنى پەلەستىنگە قايتىشقا رۇخسەت بەردى. ھالبۇكى، پەقەت چەكلىك بىر قىسىم ئادەملەرلا شۇنداق قىلىشنى تاللىۋالدى. قالغان كىشىلەر مېسوپوتامىيىدە تۇرۇۋەردى. ئۇلار شۇ يەرنىڭ راھەت تۇرمۇشىغا كۆنۈپ قالغان، ئەسلىدىكى دېھقانچىلىق ھاياتىنى سودىگەرلىككە ئالماشتۇرغان بىر خەلق بولۇپ قالغانىدى. ۋاقىتنىڭ ئۆزرىشىغا ئەگىشىپ، يەھۇدىي خەلقى سودا قىلىش جەھەتتە داڭ چىقارغانىدى.

قايتىپ كەلگەن كىشىلەر زور ئۈمىدلەر بىلەن كەلدى؛ يەشايا، يەرەمىيا ۋە ئەزاكىيال پەيغەمبەرلەر «قۇتقۇزغۇچى-مەسىھ» ۋە ئۇنىڭ تىلسىمات ساماۋى پادىشاھلىقى توغرۇلۇق كارامەت بېشارەتلەرنى بەرگەنىدى. كىشىلەرنىڭ «بۇ بېشارەتلەر تېزلا ئەمەلگە ئاشۇرۇلامدىكىن» دەيدىغان زور ئۈمىدلىرى بار ئىدى.

بىراق ئۇلار قايتىپ كەلگەندە، ئۆزىنىڭ ئۆيلىرىنى، دېھقانچىلىق مەيدانلىرىنى قايتا قۇرۇشتىكى جاپالىق ئىشلارغا يۈزلەنگەندى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئەتراپتىكى ئەللەر ئۇلارغا كۆپ ئاۋارىچىلىك سېلىپ بەردى. ئەسلى سۇلايمان سالغان، 70 يىل ئىلگىرى ۋەيران قىلىنغان «مۇقەددەس ئىبادەتخانا»نىڭ قايتا قۇرۇلۇشىدا ئىش باشلىنىش مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 535-يىلى بولغىنى بىلەن، خەلق ئۇنىڭدىن ئاللىبۇرۇن قول ئۈزگەندى. بۇنىڭ سەۋەبلىرى ئاز ئەمەس ئىدى. بىرىنچىدىن، ئۆزلىرىنىڭ ئۆيلىرىنى، دېھقانچىلىق مەيدانلىرىنى قايتا قۇرۇشمۇ كىچىك ئىش ئەمەس ئىدى. بۇنىڭدىن ئېغىرى شۇكى، ئەتراپتىكى ئەللەر ئىبادەتخانا توغرۇلۇق: «بۇ ئىشلار ئىسيانىنىڭ باشلىنىشى» دېگەندەك غەيۋەت-شىكايەتلەرنى قىلغان، ئىمپېراتور بۇ گەپكە ئىشىنىپ كەتكەن ھەمدە قۇرۇلۇشنى دەرھال توختىتىش كېرەك دېگەن يارلىقنى چۈشۈرگەندى. بۇنى ئاز دەپ، سۇلايمان قۇرغان ئەسلى ئىبادەتخانىنىڭ ھەيۋىسىنى كۆرگەن بەزى مويسىپىتلارنىڭ ئۇنى ھەردائىم ئەسلەپ: «ھازىر سالدىغان بۇ ئۆي ئەسلىدىكى شەرەپلىك ئۆيگە سېلىشتۇرغاندا ھېچنېمىگە ئەرزىمەيدۇ» دېگەن سۆزلىرى خەلقنىڭ كۆڭلىگە سوغۇق سۇ سەپكەندى. بىراق ھاگاي ۋە زەكەرىيا پەيغەمبەرلەرنىڭ رىغبەتلەندۈرۈشى ھەم دادىل بېشارەتلەرنى بېرىشى بىلەن خەلقنىڭ ئىمان-ئېتىقادى كۈچەيتىلگەن بولۇپ، ئۇلار قۇرۇلۇشنى قايتىدىن باشلىغان. پەقەت تۆت يېرىم يىل ئىچىدە بىنانى پۈتكۈزگەندى.

ئەمدى ھاگاي پەيغەمبەر «بۇ ئۆيىنىڭ كېيىنكى شان-شەرىپى ئەسلىدىكىدىن زور بولىدۇ» دېگەن بېشارەتنى بەرگەندى («ھاگ.» 9:2). زەكەرىيامۇ كارامەت ئارام-خاتىرجەملىك ئېلىپ كېلىدىغان «تەختتە ئولتۇرىدىغان بىر كاھىن» توغرۇلۇق بېشارەت بەرگەندى. بىراق تەخمىنەن توقسان يىلغا يېقىن ۋاقىت ئۆتۈپ كەتكەن بولسىمۇ، بۇ ئىشلار تېخى ئەمەلگە ئاشۇرۇلمىغانىدى. كۆپ ئادەملەرنىڭ كاللىسىدا: «ئىسرائىل دەرۋەقە «خۇدانىڭ ئالاھىدە تاللىۋالغان خەلقىمۇ؟»» دېگەندەك ھەرخىل ئىككىلىنىشلەر، گۇمان ياكى سوئاللار پەيدا بولغانىدى. ئەينى ۋاقىتتىكى «ئىسرائىل» چوڭ ئىمپېرىيەنىڭ قول ئاستىدىكى ناھايىتى بىر كىچىككىنە دۆلەت ئىدى، خالاس. ئىبراھىم پەيغەمبەرگە كۆپ يىل ئىلگىرى: «سەن ئارقىلىق دۇنيادىكى بارلىق ئەل-جەمەتلەرگە بەخت ئاتا قىلىنىدۇ» دېگەن ۋەدە بېرىلگەن تۇرسا، ئەمدى ئىسرائىل ھازىر شۇنچە كۆپ قىيىنچىلىقتا

قالامدۇ؟ باشقىلارغا بەخت-بەرىكەت يەتكۈزۈشنى بىرياقتا تۇرسۇن، ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىمۇ بەختلىك ئەمەس ئىدى، بەلكى جاپا تارتىۋاتاتتى، كەمبەغەللىكتە تۇرۇۋاتاتتى؛ چېكەتكە ۋە باشقا ئاپەتلەر ئۇلارنىڭ بېشىغا چۈشۈپ تۇرۇۋاتاتتى؛ ئۇلارنىڭ جەمئىيىتى سېھىرگەرلىك، خۇراپىيلىق، زىناخورلۇق، ئالدامچىلىق ۋە ئادالەتسىزلىككە تولغانىدى. ئىبادەتخانىدا قىلىنغان ئىبادەت قۇرۇق شەكىلۋازلىققا ئايلىنىپ قالغانىدى. كۆپ كاھىنلار ۋە لاۋىيلار ۋەزىپىلىرىنى، جۈملىدىن سۇنۇشى كېرەك بولغان قۇربانلىقلارنى كۆزگە ئىلمايدىغان بولۇپ قېلىشقانىدى، بۇنداق ئەھۋالدا پۇقرالارنىڭ ئىبادەتخانىغا ۋە ئۇنىڭ بەلگىملىرىگە بولغان ھۆرمىتىنىڭ سۇسلىشىپ كېتىشى ئەجەبلىنەرلىك ئىش ئەمەس ئىدى.

مالاكى پەيغەمبەر دەل مۇشۇ ئەھۋالدا مەيدانغا چىقىپ بېشارەتلەرنى بەردى. ئۇنىڭ يەتكۈزگەن خەۋىرى ئىنتايىن چۈشىنىشلىك ۋە ئاممىباب ئىدى. خۇدا ۋەدە قىلغان يېڭى ئىشلار پەيدا بولمىغۇچە، خەلق خۇدا ئاللىقاچان تاپشۇرغان ئىشلارنى چىڭ تۇتۇش كېرەك ئىدى. خۇدا مىڭ يىل بۇرۇن مۇسا پەيغەمبەر ئارقىلىق تۈزگەن ئەھدە بويىچە، ئۇلارنىڭ ھازىرقى قىيىنچىلىقلىرى، كەمبەغەل بولغانلىقى دەل ئۇلارنىڭ خۇدانىڭ تاپشۇرۇقلىرىنى ئېتىبارغا ئالماسلىقى تۈپەيلىدىن بولدى. خۇدا ئۇلارنى بۇ ئەھدىنىڭ ماددىلىرى بويىچە ئۆزىنى سىناپ بېقىشقا چاقىرىدۇ ــ ئەگەر ئۇلار ئۇنىڭ يېنىغا قايتىپ كەلسە، ئۇ ئۇلارغا ئەھدىدە ۋەدە قىلىنغان ئىشلارنى قىلىپ بېرىدۇ ــ ئۇ ئۇلارنىڭ كەمبەغەللىك ئەھۋالىنى، ئىچكى جېدەل-ماجىرالىرىنى تۈگىتىدۇ. پەيغەمبەرلەرنىڭ بېشارەتلىرىدە كۆپ ئۇچرىغاندەك، بۇ بەرىكەت توغرۇلۇق سۆزلىگەندە، ئۇنىڭ سۆزلىرى خۇدانىڭ ھازىر بەرمەكچى بولغان بەرىكىتىدىن ئاتلاپ، بۇنىڭدىن تېخىمۇ ئۇلۇغ بىر بەرىكەتكە ئۆتىدۇ. شۇ بەرىكەت بولسا، قۇتقۇزغۇچى-مەسىھنىڭ دۇنياغا كېلىشى بولىدۇ. كىتابتا يەنە ئۇنىڭ كېلىشى بىلەن ئىبادەتخانىدا ۋە ئۇنىڭدا ئىشلەيدىغان كاھىن-لاۋىيلار ئارىسىدا نېمە ئىشلارنى قىلىدىغانلىقى ئېيتىلىدۇ. بېشارەت يەنە ئۇ ئىشلاردىن تېخىمۇ يىراق بولغان، پەرۋەردىگارنىڭ «ئۇلۇغ ۋە دەھشەتلىك كۈنى»گە ئۆتىدۇ.

مالاكى پەيغەمبەر بولسا، 450 يىل ئىچىدە خۇدا ئىسرائىلغا ئەۋەتكەن ئەڭ ئاخىرقى پەيغەمبەر بولدى. ئۇنىڭ بېشارەتلىرىمۇ شۇ مەزگىل ئىچىدە ئۇلارغا بېرىلگەن

ئەك ئاخىرقى ۋەھيي بولۇپ قالغانىدى. بۇ ۋاقىتتىن كېيىن دەل مالاكى پەيغەمبەر ئالدىنئالا ئېيتقاندەك، يەھيا پەيغەمبەر مەيدانغا چىقىپ: «پەرۋەردىگارنىڭ يولىنى تەييارلاڭلار» دەپ جاكارلاپ، چۆل-باياۋاندا پەيدا بولدى. بىز بۇ بېشارەت ئۈستىدە «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە كۆپرەك توختىلىمىز.

مالاكىنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلىغۇچىلار ئارىسىدىكى بىر قىسىملارنىڭ توۋا قىلغانلىقى 3-باب، 16-ئايەتتىن كۆرۈنىدۇ. ئۇ بېشارەت بەرگەن بەرىكەتلەردىن بىرمۇنچىسى ئەمەلگە ئاشۇرۇلغان بولۇشى كېرەك ئىدى، بولمىسا ئۇ ئىسرائىل خەلقى تەرىپىدىن ھەقىقىي پەيغەمبەر دەپ ھېسابلىنالمايتتى. بىراق، ئەپسۇسكى، پەقەت خۇداغا سادىق بولغان «قالدىسى» ئادەملەرلا قۇلاق سالغان ئوخشايدۇ. ئىسرائىللارنىڭ كۆپىنچىسى مالاكى قالدۇرغان گۇۋاھ-تاپشۇرۇقلارنى كېيىنكى ئۈچ-تۆت ئەسىردە ئاستا-ئاستا ئۇنتۇپ قالغان. كاھىنلار ۋە لاۋىيلار ئۆزلىرىنىڭ خۇدا بەرگەن «مۇقەددەس قانۇن»نى شەرھلەش ۋە چۈشەندۈرۈشتىن ئىبارەت رولىنى جارى قىلدۇرمىدى؛ مۇقەددەس قانۇننىڭ روشەن يورۇقلۇقى ۋە بەرىكىتى «پەرىسىي» ھەم «سادۇكىي» مەزھىپىدىكىلەرنىڭ ئادەمنى قايمۇقتۇرىدىغان تەلىملىرى تەرىپىدىن غۇۋالاشتۇرۇلغان. بۇ مەزھەپتىكىلەر ئۆزلىرىنىڭ «پىرلىرى»نىڭ تەلىملىرىنى مۇقەددەس قانۇندىن ئۈستۈن ئورۇنغا قويغان بولۇپ، مۇقەددەس قانۇن كۆپ پۇقرالار ئۈچۈن كۆتۈرەلمەس يۈك بولۇپ قالغان. بىراق مالاكى پەيغەمبەر «پەرۋەردىگاردىن قورقۇپ، ئۇنىڭ نامى ئۈستىدە ئويلانغان» «قالدى»لار ئۈچۈن قۇتقۇزغۇچى-مەسىھنى كۈتۈش يولىنى كۆرسىتىپ بېرىپ، دەل شۇ قۇتقۇزغۇچى-مەسىھنىڭ دۇنياغا كېلىشى ئۈچۈن يول تەييارلىغان؛ بۇ چوڭ ئىش ئۈچۈن، بىزگە نىسبەتەن نامەلۇم بولغان بۇ پەيغەمبەردىن چەكسىز مىننەتدار بولۇشىمىزغا توغرا كېلىدۇ.

مالاكى پەيغەمبەر بەرگەن بېشارەتلەرنىڭ ئۇسلۇبى

ھەزرىتى مالاكى ئېيتقانلىرىنى دائىم ئۆزىنىڭكى ئەمەس، بەلكى خۇدانىڭ نەق سۆزلىرى، دەيدۇ. ئۇ خۇدانى ئاسمانلار ئۈستىدە تۇرۇپ، يەر-زېمىننىمۇ باشقۇرىدىغانلىقىنى تەكىتلەيدىغان «ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار» دېگەن نامى بىلەن كۆپ قېتىم تەسۋىرلەيدۇ.

خۇدانىڭ روھىنىڭ كۆرسەتمىسى بىلەن ئۇ خەلقكە «دىئالېكتىك» ياكى «دىداكتىكلىق» (مۇنازىرە) ئۇسلۇبى بىلەن ئۆگىتىدۇ. دېمەك، ئۇ خەلقنىڭ مەلۇم بىر گۇناھىغا تەنبىھ بېرىدىغان بىر باياننى قىلىدۇ؛ بۇ بايان خەلقنى چۆچىتىدۇ، ئۇلار «بىز مۇشۇنداق ئىشنى زادى قىلمىدۇق» دېگەندەك جاۋاب بىلەن رەت قىلىدۇ؛ ئاندىن ئۇ بۇ جاۋابقا بىر ياكى بىرقانچە مىسال بىلەن رەددىيە بېرىدۇ. بەزىدە خەلق يەنە بىر جاۋاب بېرىدۇ، ئۇ يەنە جاۋابقا رەددىيە بېرىدۇ. كىتابتا مۇشۇنداق «مۇنازىرە»لەردىن يەتتىسى بار. بۇ مۇنازىرىلەردە، خەلقنىڭ بەزى سۆزلىرى ئايان قىلىنىدۇ. بىراق نەقىل كەلتۈرۈلگەن بۇ سۆزلەرنىڭ كۆپىنچىسى ئۇلارنىڭ ئاغزاكى سۆزلىرى ئەمەس، بەلكى كۆڭلىدە (ھەتتا غىل-پال) ئويلىغان گەپلىرى ئىدى ـ مەسىلەن، 2-باب، 17-ئايەتتە، ئۇلارنىڭ: «رەزىللىك قىلغۇچى پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا ياخشىدۇر، ئۇ ئۇلاردىن خۇرسەن بولىدۇ» دېگەن ئويلىرى ئايان قىلىنىدۇ. پەيغەمبەرلەرنىڭ بىر ئالاھىدىلىكى، ئۇلار پەقەت كەلگۈسىدىكى بەزى ئىشلارنى ئالدىنئالا دېگەندىن سىرت، ئاموس پەيغەمبەر دېگەندەك «ئىنسانغا ئۆز ئوي-پىكرىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى ئايان قىلىش» ئۈچۈن خۇدانىڭ قورالى بولىدۇ («ئاموس» 13:4).

ئىزاھات

تەرجىمىمىزدە بىز تەۋراتشۇناسلار ئالىملارنىڭ تەتقىقلىرىدىن، بولۇپمۇ يەھۇدى ئالىم دوكتور ئارنولد فرۇختېنباۇم ھەم ئەنگلىيەلىك ئالىم بالدۋىن خانىملارنىڭ ئەسەرلىرىدىن پايدىلاندۇق.

مەزمۇن: -

(1) 1:1-5: – خۇدانىڭ ئىسرائىلغا بولغان مۇھەببىتى
(2) 1:6-2:9: – كاھىنلارنىڭ ۋاپاسىزلىقى
(3) 2:10-16: – خەلقنىڭ ۋاپاسىزلىقى
(4) 2:17-3:6: – «ئەھدە ئەلچىسىنىڭ كېلىشى»
(5) 3:7-12: – خۇدانىڭ بەرىكەتكە تەكلىپى
(6) 3:13-18: – مازاق قىلغۇچىلار ۋە خۇدانىڭ «قالدى»سى
(7) 4:1-6: – «پەرۋەردىگارنىڭ كۈنى»

«مالاكى»

1

1 پەرۋەردىگاردىن مالاكىغا يۈكلەنگەن ۋەھيي[1]، ئۇ ئارقىلىق ئىسرائىلغا
كەلگەن: ـ

بىرىنچى مۇنازىرە — خۇدانىڭ ئىسرائىلغا بولغان مۇھەببىتى

2 ـ مەن سىلەرنى سۆيۈپ كەلدىم ـ دەيدۇ پەرۋەردىگار، ـ بىراق سىلەر:
«سەن بىزنى قانداقمۇ سۆيۈپ كەلدىڭ؟» ـ دەيسىلەر.
ئەساۋ ياقۇپقا ئاكا بولغان ئەمەسمۇ؟ ـ دەيدۇ پەرۋەردىگار، ـ بىراق ياقۇپنى
سۆيدۇم، 3 ئەساۋغا نەپرەتلەندىم[2]؛ ئۇنىڭ تاغلىرىنى چۆل قىلدىم، مىراسىنى
چۆل-باياۋاندىكى چىلبۆرىلەرگە تاپشۇرۇپ بەردىم.
4 ئېدوم: «بىز ۋەيران قىلىندۇق، بىراق بىز خارابىلەشكەن جايلارنى
قايتىدىن قۇرۇپ چىقىمىز» ـ دېسە، ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان
پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: ـ
ـ ئۇلار قۇرىدۇ، بىراق مەن ئۆرۈيمەن؛ خەقلەر ئۇلارنى «رەزىللىكنىڭ
زېمىنى»، «پەرۋەردىگار مەڭگۈگە غەزەپلىنىدىغان ئەل» دەپ ئاتايدۇ[3]. 5

---

1 «يۈكلەنگەن ۋەھيي» ــ ئىبرانىي تىلىدا «ماسسا» دېگەن بىر سۆز بىلەنلا ئىپادىلىنىدۇ. ئۇ «ئادەمنى قورقۇنچقا سالىدىغان ۋەھيي» ھەم «پەيغەمبەرنىڭ زىممىسىگە يۈكلەنگەن بىر ۋەزىپە» دېگەن ئىككى مەنىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولۇشى مۇمكىن.

2 «پالانچىنى سۆيدۇم، پوستانچىغا نەپرەتلەندىم» دېگەن، ئىبرانىي تىلىدا ئادەتتە «پالانچىنى تالللىۋالدىم، پوستانچىنى رەت قىلدىم» دېگەن مەنىنى بىرقەدەر تەكىتلەيدىغان ئىبارە ئىدى.

3 ئېدوم خەلقى ئىسرائىلغا ھەردائىم ئۆچمەنلىك-ئاداۋەت ساقلاپ كەلگەنىدى. ئاخىرقى زاماندا ئۇلارنىڭ زېمىنى پۈتۈنلەي ئادەمزاتسىز بولۇپ، «ئوت-گۈنگۈرت كۆيدۈرىدىغان»، جىنلارنىڭ ماكانى بولىدۇ (مەسىلەن، «ئوبادىيا»نى، «يەش.» 34-بابنى كۆرۈڭ). خۇدا ئىسرائىلغا: «مانا ئېدوم زېمىنى ھەردائىم تاجاۋۇز قىلىنىپ، شەھەرلىرى بۇگۈنگە قەدەر خارابىلىكتە تۇرۇۋاتىدۇ، سىلەرنىڭ ئەھۋالىڭلار ئۇلاردىن كۆپ ئەۋزەل، سىلەردە ئىبادەتخانا، شەھەرلەر ۋە ئارام-تىنچلىق بار، ئۇلاردىن ئوبدان ساۋاق ئېلىڭلار!» دېگەندەك بولسا كېرەك. ئېدومغا تاجاۋۇز قىلغانلار بابىلىقلار (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 587-586-يىلى) ۋە ئەرەبلەرنى (550-460-يىلى) ئۆز ئىچىگە ئالغان.

سلەرنىڭ كۆزلىرىڭلار بۇنى كۆرۈپ: «پەرۋەردىگار ئىسرائىل چېگراسىنىڭ سىرتىدا ئۇلۇغلاندى!»[4] ــ دەيسلەر.

ئىككىنچى مۇنازىرە ــ كاھىنلارنىڭ[5] ۋاپاسىزلىقى

6 ــ ئوغۇل ئاتىسىنى، قۇل ئىگىسىنى ھۆرمەتلەيدۇ؛ ئەمدى مەن ئاتا بولسام، ھۆرمىتىم قېنى؟ ئىگە بولسام، مەندىن بولغان ئەيمىنىش قېنى؟ ــ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار سىلەرگە شۇنداق دەيدۇ، ئى مېنىڭ نامىمنى كەمستكەن كاھىنلار!

بىراق سىلەر: «بىز نېمە قىلىپ نامىڭنى كەمستىپتۇق؟» ــ دەيسلەر.

7 سىلەر قۇربانگاھىم ئۈستىگە بۇلغانغان ئوزۇقنى سۇنىسلەر؛ ئاندىن سىلەر: «بىز نېمە قىلىپ سېنى بۇلغاپ قويدۇق؟» ــ دەيسلەر؛ ئەمەلىيەتتە سىلەر: «پەرۋەردىگارنىڭ داستىخىنىنىڭ[6] تايىنى يوقتۇر» ــ دەيسلەر.

8 كور مالنى قۇربانلىققا سۇنساڭلار، بۇ قەبىھلىك ئەمەسمۇ؟ توكۇر ياكى كېسەل مالنى قۇربانلىققا سۇنساڭلار، بۇ قەبىھلىك ئەمەسمۇ؟[7] ھازىر بۇنى سېنىڭ ۋالىيىڭغا سۇنۇپ باق؛ ئۇ سەندىن خۇرسەن بولامدۇ؟ ساڭا يۈز-خاتىرە قىلامدۇ؟ ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار.

9 ــ ئەمدى، قېنى، سىلەر تەڭرىدىن بىزگە شەپقەت كۆرسەتكەيسەن دەپ ئۆتۈنۈپ بېقىڭلار؛ قولۇڭلاردىن مۇشۇلار كەلگەندىن كېيىن، ئۇ سىلەردىن

4 «دىيمەك، يات ئەللەر (ئەينى چاغدىكى بۇتپەرەس خەلقلەر) خۇدانىڭ كەلگۈسىدە ئىبدومنىڭ ئۈستىدىن ھۆكۈم چىقارغانلىقىنى كۆرۈپ، دەرۋەقە ئۇنىڭ تىرىك خۇدا ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلىدۇ.

5 «كاھىن» ــ مۇقەددەس ئىبادەتخانىدا پۇقرالار ئۈچۈن مەخسۇس قۇربانلىقنى كۆيدۈرگۈچى خادىم.

6 «پەرۋەردىگارنىڭ داستىخىنى» ــ مۇقەددەس ئىبادەتخانىدا خۇداغا ئاتاپ بېغىشلانغان ھەممە قۇربانلىق ۋە ئۇلارغا قوشۇلغان «ئاشلىق ھەدىيە» ۋە «شاراب ھەدىيە» قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى «پەرۋەردىگارنىڭ داستىخىنى» دەپ ئاتالغان. كاھىنلارنىڭ بۇ داستىخاندىكى بەزى قۇربانلىقلاردىن بىر قىسمىنى يېيىش ھوقۇق-ئىمتىيازى بار ئىدى.

7 مۇسا پەيغەمبەرگە چۈشۈرۈلگەن قانۇن بويىچە، ھەربىر قۇربانلىق نۇقسانسىز بولۇشى كېرەك ئىدى. كور، توكۇر، كېسەل مال بولسا قۇرباقتا تۇرسۇن، ھەتتا كىچىككىنە داغ بولسىمۇ بولمايتتى («لاۋ.» 22-بابنى، «قان.»، 15:19-21نى كۆرۈڭ).

ھەرقاندىقىڭلارنى قوبۇل قىلامدۇ؟ ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار.

10 ــ ئاراڭلاردىن دەرۋازىلارنى ئېتىپ قويغۇدەك بىرسى چىقمامدۇ؟[8] شۇنداق بولغاندا سىلەر قۇربانگاھىمدا بىكاردىن-بىكار ئوت قالاپ يۈرمەيتتىڭلار. مېنىڭ سىلەردىن ھېچ خۇرسەنلىكىم يوق، ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار، ــ ۋە قولۇڭلاردىن ھېچقانداق «ئاشلىق ھەدىيە»نى قوبۇل قىلمايمەن.

خۇدانىڭ نامىنى بۇلغاش

11 كۈن چىقاردىن كۈن پاتارغا مېنىڭ نامىم ئەللەر ئارىسىدا ئۇلۇغ دەپ قارىلىدۇ؛ ھەربىر جايدا نامىمغا خۇشبۇي سېلىنىدىغان بولىدۇ،[9] پاك[10] بىر «ئاشلىق ھەدىيە» سۇنۇلىدۇ؛ چۈنكى نامىم ئەللەر ئارىسىدا ئۇلۇغ دەپ قارىلىدۇ، ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار.

12 بىراق سىلەر بولساڭلار: «پەرۋەردىگارنىڭ داستىخىنى بۇلغانغان، ئۇنىڭ مېۋىسى، يەنى ئاش-ئوزۇقى نەپرەتلىكتۇر» ــ دېگىنىڭلاردا، سىلەر ئۇنى ھارام قىلىسىلەر؛ 13 ۋە سىلەر: «مانا، نېمىدېگەن ئاۋارىچىلىك!» دەيسىلەر ۋە ماڭا قاراپ[11] دىمىغىڭلارنى قاقىسىلەر، ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار، ــ سىلەر يارىلانغان[12]، توكۇر ھەم كېسەل ماللارنى ئېلىپ

---

8 بىرسى ئىبادەتخانىنىڭ دەرۋازىلىرىنى ئېتىۋەتسە، كاھىنلار ياكى باشقىلار خۇدا ئالدىغا مۇشۇنداق «ناپاك قۇربانلىقلار»نى ھېچ ئېلىپ كىرەلمەيتتى.

9 بۇ پېئىلنىڭ شەكلى بەك ئالاھىدە، يات ئەللەر ئارىسىدىكى بەزىلەر خۇداغا ئىبادەت قىلغاندا ھەتتا «باش كاھىن»غا ئوخشاش «خۇشبۇي ياندۇرۇش» ئىمتىيازىغا ئېرىشىدۇ، دەپ پۈرتىدۇ.

10 ئىبرانىي تىلىدا «پاك» دېگەن بۇ سۆز ئىنتايىن ئالاھىدە بولۇپ، قۇربانلىق-ھەدىيىلەرنىڭ «پاك»(ياكى بەزىدە «نۇقسانسىز»)لىقىنى تەسۋىرلەيدىغان ئادەتتىكى سۆزلەرگە قارىغاندا، «تېخىمۇ پاك»لىقىنى بىلدۈرىدۇ. دېمەك، ئەللەر (يەھۇدىي ئەمەسلەر) ئارىسىدىكى بەزىلەر خۇداغا ئىبادەت قىلغاندا «تەۋرات دەۋرىدىكىلەر»دىن تېخىمۇ ياخشى، تېخىمۇ پاك بىرخىل ھەدىيەنى خۇداغا سۇنالايدۇ... بۇ ئىشلار ئىنجىلدا شەرھلىنىدۇ (مەسىلەن، «رىم.» 12-باب، 1-2-ئايەت).

11 ياكى «ئۇنىڭغا قاراپ....» ــ دېمەك، خۇدانىڭ داستىخىنىغا.

12 بەلكىم يىرتقۇچ ھايۋان تەرىپىدىن يارىلانغان. بۇنداق گۆشنى ھەتتا ئادەم يېسىمۇ بولمايتتى (تەۋرات، «مىس.» 31:22). بەزى ئالىملار بۇ سۆز كالا-قويلار «كىشىلەر تەرىپىدىن بۇلاڭ-تالاڭدا تۇتۇۋېلىنغان» دېگەن مەنىدە دەپ قارايدۇ.

كېلىسىلەر. قۇربانلىق-ھەدىيىلەرنى شۇ پېتى ئېلىپ كېلىسىلەر؛ مەن بۇنى
قولۇڭلاردىن قوبۇل قىلامدىمەن؟ ــ دەيدۇ پەرۋەردىگار.
14 بەرھەق، پادىسىدا قوچقار تۇرۇپ، رەبكە قىلغان قەسىمنى ئادا قىلىش
ئۈچۈن[13] بۇلغانغان نەرسىنى قۇربانلىق قىلىدىغان ئالدامچى لەنەتكە قالىدۇ؛
چۈنكى مەن ئۇلۇغ پادىشاھدۇرمەن، نامىم ئەللەر ئارىسىدا ھۆرمەتلىنىدىغان
بولىدۇ، ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار.

2

1 ــ ئەمدى، ھەي كاھىنلار، بۇ ئەمر-پەرمان سىلەرگە چۈشتى: ــ
2 سىلەر ئاڭلىمىساڭلار، نامىمغا شان-شەرەپ كەلتۈرۈشكە كۆڭۈل
قويمىساڭلار، ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار، ــ
مەن ئاراڭلارغا لەنەتنى چۈشۈرۈپ ئەۋەتىمەن؛ سىلەرنىڭ بەرىكەتلىرىڭلارغىمۇ
لەنەت قىلىمەن. بەرھەق، مەن ئاللىقاچان ئۇلارغا لەنەت ئوقۇدۇم، چۈنكى
سىلەر شەرىپىمگە كۆڭۈل قويمىدىڭلار. 3 مانا، مەن ئۇرۇقلىرىڭلارغا[14] تەنبىھ
بېرىمەن، سىلەرنىڭ يۈزۈڭلارغا پوق، ھېيتىڭلاردىكى پوقنى سۈرىمەن؛ بىرسى
سىلەرنى شۇ پوق بىلەن بىللە ئاپىرىپ تاشلايدۇ.[15] 4 شۇنىڭ بىلەن سىلەر
مېنىڭ سىلەرگە بۇ ئەمرنى ئەۋەتكەنلىكىمنى بىلىسىلەر، مەقسەت، مېنىڭ
لاۋىي بىلەن تۈزگەن ئەھدەمنىڭ[16] ساقلىنىۋېرىشى ئۈچۈندۇر، ــ دەيدۇ
ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار.

---

13 خۇدادىن بىر ئىشنى تىلەيدىغان ياكى خۇداغا تەشەككۇر ئېيتماقچى بولغان ئىسرائىللار بەزىدە ئالاھىدە بىر قۇربانلىق قىلىشقا قەسەم ئىچىدۇ، بىراق «خۇداغا ئېسىل مالنى سۇنىمەن» دەپ قەسەم ئىچكەن بۇ «ئالدامچى» ئۇنىڭ ئورنىغا «ناپاك» (قوتۇر، دېغى بار) بىر مالنى ئالماشتۇرۇۋېتىدۇ.

14 ئىبرانىي تىلىدىمۇ ئۇيغۇر تىلىغا ئوخشاش، «ئۇرۇق» دېگەن سۆز ھەم زىرائەتلەرنىڭ دانلىرى ھەم ئادەم پەرزەنتلىرىنى كۆرسىتىدۇ. بەلكىم بۇ يەردە قەستەن ئىككى بىسلىق مەنىدە ئىشلىتىلگەن.

15 «ھېيتىڭلاردىكى پوق» ــ ھېيتتىكى نۇرغۇن قۇربانلىق قىلىنغان ماللارنىڭ پوقلىرىنى كۆرسىتىدۇ. قۇربانلىق قىلىنغان ماللارنىڭ پوقلىرىنى ئىبادەتخانىدىن ئېلىپ چىقىپ سىرتتا كۆيدۈرۈۋېتىش كاھىنلارنىڭ مەسئۇلىيىتى ئىدى (مەسىلەن، «مىس.» 14:29، «لاۋ.» 11:4).

16 «لاۋىي» ھەزرىتى ياقۇپنىڭ 12 ئوغلىدىن بىرى ئىدى، شۇڭا ئىسرائىلنىڭ 12 قەبىلىسىدىن بىرى بولغان. مۇسا پەيغەمبەرنىڭ دەۋرىدە خۇدا كاھىنلىق خىزمىتىنى لاۋىي قەبىلىسىگە تاپشۇرغان («مىس.»، 32-باب، «چۆل.» 25-باب، «قان.» 33:8-11-ئايەتلەرنى كۆرۈڭ).

5 ــ مېنىڭ ئۇنىڭ بىلەن تۈزگەن ئەھدەم ھاياتلىق ھەم ئارام-خاتىرجەملىك
ئېلىپ كېلىدۇ؛ ئۇنى مەندىن قورقسۇن دەپ بۇلارنى ئۇنىڭغا بەردىم؛ ئۇ مەندىن
قورقۇپ نامىم ئالدىدا تىترىگەنىدى. 6 ئاغزىدىن ھەقىقەتنىڭ تەلىم-تەربىيىسى
چۈشمىگەن، لەۋلىرىدىن ناھەقلىق تېپىلمىغان؛ ئۇ ئاراملىق-خاتىرجەملىك ھەم
دۇرۇسلۇقتا مەن بىلەن بىللە ماڭغان، نۇرغۇن كىشىلەرنى قەبىھلىكتىن ياندۇرغان.
7 چۈنكى كاھىنىنىڭ لەۋلىرى ئىلىم-بىلىمنى ساقلىشى كېرەك، خەقلەر ئۇنىڭ
ئاغزىدىن تەۋرات-قانۇننى ئىزدىشى لازىم؛ چۈنكى ئۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى
بولغان پەرۋەردىگارنىڭ ئەلچىسىدۇر.
8 ــ بىراق سىلەر يولدىن چەتنەپ كەتتىڭلار؛ سىلەر نۇرغۇن كىشىلەر
ئۈچۈن تەۋرات-قانۇننى پۈتلىكاشاڭغا ئايلاندۇرۇۋەتتىڭلار؛ سىلەر لاۋىي بىلەن
تۈزۈلگەن ئەھدىنى بۇزغانسىلەر ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان
پەرۋەردىگار، 9 ــ شۇڭا مەن سىلەرنىمۇ پۈتۈن خەلق ئالدىدا نەپرەتلىك ۋە
پەسكەش قىلدىم، چۈنكى سىلەر يوللىرىمنى تۇتمىغان، شۇنداقلا تەۋرات-
قانۇننى ئىجرا قىلغاندا بىر تەرەپكە يان باسقان.

خەلقنىڭ ۋاپاسىزلىقى

10 ــ بىزدە بىر ئاتا[17] بار ئەمەسمۇ؟ بىزنى ياراتقۇچى پەقەت بىرلا تەڭرى
ئەمەسمۇ؟ ئەمدى نېمىشقا ھەربىرىمىز ئۆز قېرىنداشلىرىمىزغا ۋاپاسىزلىق قىلىپ،
ئاتا-بوۋىلىرىمىز بىلەن تۈزگەن ئەھدىسىنى بۇلغايمىز؟
11 يەھۇدا ۋاپاسىزلىق قىلدى، ئىسرائىلدا ھەم يېرۇسالېمدا يىرگىنچلىك بىر
ئىش سادىر قىلىندى؛ چۈنكى يەھۇدا پەرۋەردىگار سۆيگەن مۇقەددەس جايىنى
بۇلغاپ، يات بىر ئىلاھنىڭ قىزىنى[18] ئەمرىگە ئالدى. 12 ئۇنداق قىلغۇچى،
يەنى ئازدۇرغۇچى بولسۇن، ئازدۇرۇلغۇچى بولسۇن، ساماۋى قوشۇنلارنىڭ
سەردارى بولغان پەرۋەردىگارغا «ئاشلىق ھەدىيە»نى ئېلىپ كەلگۈچى بولسۇن،

[17] 10ـ17ـئايەتلەرگە قارىغاندا، «ئاتا» دېگەن خۇدانى كۆرسىتىدۇ. بىراق بەزى ئالىملار ئۇ «ھەزرىتى ئىبراھىم»نى كۆرسىتىدۇ، دەپ قارايدۇ.

[18] «يات (ئەجنەبىي) بىر ئىلاھنىڭ قىزى». بۇ يەردە ئېيتىلغىنى، چەتئەللىك بىر قىز بىلەن توي قىلىش ئەمەس، بەلكى بۇتقا چوقۇنىدىغان بىر قىز بىلەن توي قىلىش.

پەرۋەردىگار ئۇلارنى ياقۇپنىڭ چېدىرلىرىدىن ئۈزۈپ تاشلايدۇ.
13 سىلەر شۇنىڭدەك شۇنداق قىلىسىلەركى، قۇربانگاھنى كۆز ياشلىرى، يىغا، ئاھ-زارلار بىلەن قاپلايسىلەر ــ چۈنكى ئۇ قۇربانلىق-ھەدىيىلەرگە ھېچ قارىمايدىغان بولدى، ئۇنىڭدىن ھېچ رازى بولماي قولۇڭلاردىن قوبۇل قىلمايدىغان بولدى.[19] 14 بىراق سىلەر: «نېمىشقا؟» دەپ سورايسىلەر.
ــ چۈنكى پەرۋەردىگار سەن ۋە ياشلىقىڭدا ئالغان ئايالىڭ ئوتتۇرىسىدا گۇۋاھچى بولغانىدى؛ سەن ئۇنىڭغا ۋاپاسىزلىق قىلدىڭ، گەرچە ئۇ سېنىڭ ھەمراھىڭ ۋە سەن ئەھدە تۈزگەن ئايالىڭ بولسىمۇ. 15 خۇدا ئەر-ئايالنى بىر قىلغان ئەمەسمۇ؟ شۇنداقلا، ئۇنىڭغا روھنى قالدۇرغان ئەمەسمۇ؟ خۇدا نېمىشقا ئۇلارنى بىر قىلدى؟ چۈنكى ئۇ ئۇلاردىن ئىخلاسمەن پەرزەنت كۈتكەنىدى[20]. ئەمدى ھەربىرىڭلار ئۆز قەلب-روھىڭلارغا دىققەت قىلىڭلار، ھېچقايسىسى ياشلىقتا ئالغان ئايالىغا ۋاپاسىزلىق قىلمىسۇن!
16 چۈنكى مەن تالاق قىلىشقا ئۆچتۇرمەن، دەيدۇ ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگار، ــ شۇنىڭدەك ئۆز تونىغا زومبۇرلۇق چاپلاشتۇرۇۋالغۇچىغا ئۆچمەن[21]، ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار.

---

19 «كۆز ياشلىرى» ــ خۇدا خەلقىنىڭ دۇئا-تىلاۋەتلىرىنى (قۇربانلىقلار بۇلارغا قوشۇلغان بولسىمۇ) ئاڭلىمىغاندىن كېيىن، ئۇلارنىڭ كۆزلىرىدىن چىققان ياش بولسا كېرەك. بەزى ئالىملار 14-ئايەتكە قارىغاندا كۆز ياشلىرىنى ۋاپاسىزلىقتا ئۇچرىغان ئاياللارنىڭكى، دەپ قارايدۇ (ئاياللار ئادەتتە قۇربانگاھ ئالدىدا كۆرۈنسە بولمايتتى، بىراق ئۇلارنىڭ ئازابلىق ياشلىرى خۇدا ئالدىدا «قۇربانگاھنى قاپلىغان» دەپ ھېسابلىغان). بۇ كۆزقاراش ئورۇنلۇقتەك بولغىنى بىلەن بىز بىرىنچى قاراشتا بولىمىز.
20 ئايەتنىڭ بىرىنچى قىسمىنىڭ تەرجىمىلىرى ھەرخىل. ئۇلاردىن بىرى: «كىمدە روھتىن (يەنى، خۇدانىڭ روھىدىن) ئازراق بار بولسىلا، ھەرگىز ئۇنداق قىلمايدۇ». ئىبرانىي تىلىدا بۇ يەرنى چۈشىنىش تەس. بەزى ئالىملارمۇ بۇ ئايەتنى ئىبراھىمنىڭ پەرزەنت كۆرەيي دەپ، ھەججەرنى ئېلىشى ساراھقا بىر خىل ۋاپاسىزلىق بولغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ، دەپ چۈشىنىدۇ. بىراق ئومۇمىي مەنىسى ھەممىگە ئايانكى، خۇدا ۋاپاسىزلىققا ۋە (گەرچە تەۋرات دەۋرىدە خۇدا مۇسا پەيغەمبەر ئارقىلىق تالاق بېرىشكە رۇخسەت بەرگەن بولسىمۇ) تالاق بېرىشكە ئۆچ (16-ئايەتنىمۇ كۆرۈڭ).
21 كونا زامانلاردا بىرسى ئۆز چاپىنىنى ياكى تونىنى مەلۇم بىر قىزنىڭ ئۈستىگە ياپقان بولسا، بۇ ھەرىكەت بۇ قىزغا قوغدىغۇچى بولىمەن، ئۇنى ئەمرىمگە ئالىمەن، دېگەننى بىلدۈرەتتى («رۇت» 3-باب، «ئەزاكىيال» 16-بابنى كۆرۈڭ). بىراق مۇشۇنداق ئەرلەر ئاياللىرىغا قوغدىغۇچى بولمايلا

ــ شۇڭا قەلب-روھىڭلارغا دىققەت قىلىڭلار، ھېچقايسىڭلار ۋاپاسىزلىق قىلماڭلار!

ئەھدە ئەلچىسى كېلىدۇ ـ تەييار بولۇڭلار!

[17] ــ سىلەر سۆزلىرىڭلار بىلەن پەرۋەردىگارنىڭ سەۋر-تاقىتىنى قويمىدىڭلار، ئاندىن سىلەر: «بىز نېمە قىلىپ ئۇنىڭ سەۋر-تاقىتىنى قويماپتۇق؟» ــ دەيسىلەر. سەۋر-تاقىتىنى قويمىغانلىقىڭلار بولسا دەل: «رەزىللىك قىلغۇچى پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە ياخشىدۇر، ئۇ ئۇلاردىن خۇرسەن بولىدۇ»؛ ياكى «ئادالەتنى يۈرگۈزگۈچى خۇدا زادى نەدىدۇر؟» ــ دېگىنىڭلەردە بولمامدۇ!

3

[1] ــ مانا ئەمدى مەن ئۆز ئەلچىمنى ئەۋەتىمەن[22]، ئۇ مېنىڭ ئالدىمدا يول تەييارلايدۇ؛ ۋە سىلەر ئىزدىگەن رەب، يەنى[23] سىلەر خۇرسەنلىك دەپ بىلگەن ئەھدە ئەلچىسى ئۆز ئىبادەتخانىسىغا تۇيۇقسىز كىرىدۇ؛ مانا، ئۇ كېلىۋاتىدۇ[24]، ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار.

قالماستىن، ئۇلارغا ھەرخىل زۇلۇم-زورلۇقلارنى قىلاتتى ياكى ئاخىرىدا ئۇلارنى تالاق قىلاتتى؛ ئاندىن كېيىن (11-ئايەت) بۇتپەرەس قىز بىلەن توي قىلاتتى.

باشقا بىر خىل تەرجىمىسى: «ﺋ«چۈنكى ئۇ جورىسىغا ئۆچ بولۇپ، ئۇنى تالاق قىلغان ۋە شۇنداقلا زوراۋانلىق بىلەن تونىنى ياپقان» ــ دەيدۇ ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگار». بۇ تەرجىمە توغرا بولسا، تەۋرات دەۋرىدە پەرۋەردىگارنىڭ: «ئۆچمەنلىك تالاق بىرىشكە سەۋەب بولمايدۇ» دېگەن ھۆكۈمنى بىلدۈرىدۇ.

[22] ئىبرانىي تىلىدا «مانا، مەن! مەن ئۆز ئەلچىمنى ئەۋەتىمەن،...».

[23] بەزىلەر «يەنى»نى «ۋە» دەپ تەرجىمە قىلىدۇ: «سىلەر ئىزدىگەن رەب ۋە سىلەر خۇرسەنلىك دەپ بىلگەن ئەھدە ئەلچىسى ئۆز ئىبادەتخانىسىغا تۇيۇقسىز كىرىدۇ»، دېمەك. لېكىن ئۇنداق تەرجىمە توغرا بولسا، دېمەك ئىككىنچى ئەلچى رەب ئۆزى بولمىسا، ئىبادەتخانىنى قانداقمۇ ئۆز ئىبادەتخانىسى دېگىلى بولسۇن؟

[24] (ئالىملارنىڭ كۆپىنچىسىنىڭ پىكرىچە، شۇنداقلا بىزنىڭچە) بۇ ئايەت بويىچە ئىككى ئەلچى كېلىدۇ: (1) رەبنىڭ يولىنى تەييار قىلىدىغان ئەلچى («مېنىڭ ئەلچىم») ۋە (2) ئۇنىڭدىن كېيىنكى رەب ئۆزى؛ رەب يەنە «ئەھدە ئەلچىسى» دەپمۇ ئاتىلىدۇ. بۇ ئىككى ئەلچى، شۇنداقلا «ئەھدە ئەلچىسى»نىڭ مەنىسى توغرۇلۇق «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە توختىلىمىز.

2 ― بىراق ئۇنىڭ كەلگەن كۈنىدە كىم چىدىيالىسۇن؟ ئۇ كۆرۈنگەندە كىم
تۇرالىسۇن؟ چۈنكى ئۇ تاۋلىغۇچىنىڭ ئوتى، كىرچىنىڭ ئاقارتقۇچ شولتىسىدەك
بولىدۇ؛ 3 ئۇ كۈمۈشنى تاۋلىغۇچى ھەم ئېرىغدىغۇچىدەك تاۋلاپ ئولتۇرىدۇ؛
لاۋىينىڭ بالىلىرىنى ساپلاشتۇرىدۇ، ئۇلارنى ئالتۇن-كۈمۈشنى تاۋلىغاندەك
تاۋلايدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇلار پەرۋەردىگارغا ھەققانىيلىقتا قىلىنغان قۇربانلىق-
ھەدىيەنى سۇنىدۇ.
4 ئاندىن يەھۇدا ھەم يېرۇسالېمنىڭ قۇربانلىق-ھەدىيىلىرى پەرۋەردىگارغا كونا
زامانلاردىكىدەك، ئىلگىرىكى ۋاقىتلاردىكىدەك شېرىن بولىدۇ. 5 مەن ھېساب
ئېلىشقا سىلەرگە يېقىن كېلىمەن؛ مەن سېھىرگەرلەرگە، زىناخورلارغا، يالغان
قەسەم ئىچكۈچىلەرگە، مەدىكارلارنىڭ ھەققىنى تۇتۇۋېلىپ بوزەك قىلغۇچىلارغا،
تۇل خوتۇنلار ھەم يېتىم-يېسىرلارنى خارلىغۇچىلارغا، يات ئادەملەرنى ئۆز
ھەققىدىن ئايرىۋەتكۈچىلەرگە، شۇنىڭدەك مەندىن ھېچ قورقمىغانلارغا تېزدىن
ئەيىبلىگۈچى[25] گۇۋاھچى بولىمەن، ― دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى
بولغان پەرۋەردىگار. 6 چۈنكى مەنكى پەرۋەردىگار ئۆزگەرمەستۇرمەن[26]؛ شۇڭا
سىلەر، ئى ياقۇپنىڭ ئوغۇللىرى، تۈگەشمىگەنسىلەر.[27]
7 ― ئاتا-بوۋىلىرىڭلارنىڭ كۈنلىرىدىن تارتىپ سىلەر بەلگىلىمىلىرىمدىن
چەتنەپ، ئۇلارنى ھېچ تۇتمىغانسىلەر. مېنىڭ يېنىمغا قايتىپ كېلىڭلار،
مەن يېنىڭلارغا قايتىمەن، ― دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان
پەرۋەردىگار، ― بىراق سىلەر: «بىز قانداقمۇ قايتىپ كېلىمىز؟» ― دەيسىلەر. 8
ئادەم خۇدانىڭكىنى بۇلىسا بولامدۇ؟ ― بىراق ماڭا مېنىڭكىنى بۇلاپ كەلدىڭلار.
سىلەر يەنە: «بىز قانداقسىگە ساڭا بۇلاڭچىلىق قىلىۋاتىمىز» ― دەيسىلەر.

بۇ ئەلچىنىڭ ئەۋەتىلىشى خۇدانىڭ خەلقلەرنىڭ ئېتىقادسىز ئەرز-دادلىرىغا بولغان جاۋابىدۇر. شۇڭا «سىلەر ئىزدىگەن» ۋە «سىلەر خۇرسەنلىك دەپ بىلگەن» دېگەنلەرنى كىنايىلىك گەپ دەپ چۈشىنىشىمىز كېرەك.

25 «تېزدىن ئەيىبلىگۈچى گۇۋاھچى» ― باشقا بىرخىل تەرجىمىسى «ماھىر ئەيىبلىگۈچى گۇۋاھچى».

26 «مەنكى پەرۋەردىگار ئۆزگەرمەستۇرمەن» ― خۇدا ئۆزگەرمەس بولسا، ئۇنىڭ ئىبراھىم پەيغەمبەرگە ئەۋلادلىرى ئىسرائىل توغرۇلۇق بولغان ۋەدىلىرىمۇ ئۆزگەرمەستۇر.

27 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «سىلەر، ئى ياقۇپ ئوغۇللىرىمۇ ھېچ ئۆزگەرمىگەن».

سىلەر «ئۆندىن بىر» ئۆلۈش ئۆشرىلىرىڭلارنى ھەم «كۆتۈرمە ھەدىيەلەر»نى[28] سۇنغىنىڭلاردا شۇنداق قىلىسىلەر! 9 سىلەر ئېغىر بىر لەنەتكە قالدىڭلار، چۈنكى ماڭا بۇلاڭچىلىق قىلىۋاتىسىلەر ــ سىلەر بۇ پۈتكۈل «يات ئەل»[29] شۇنداق قىلىۋاتىسىلەر! 10 ئەمدى ئۆيۈمدە ئاشلىق بولۇش ئۈچۈن پۈتكۈل «ئۆندىن بىر» ئۆلۈش ئۆشرىنى ئامبارغا ئېلىپ كېلىڭلار ۋە شۇنداقلا مېنى سىناپ بېقىڭلار، ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار ــ مەن ئاسماننىڭ دېرىزىلىرىنى چوڭ ئېچىپ سىلەرگە پاتقۇزالمىغۇدەك بىر بەرىكەتنى تۆكۈپ بېرىدىغانلىقىمنى كۆرۈپ باقامسىلەر؟ 11 شۇنداق بولغاندىلا مەن سىلەرنى دەپ يەنە يالمىغۇچىنى[30] ئەيىبلەيمەن، ئۇ تۇپرىقىڭلاردىكى مېۋىلەرنى ۋەيران قىلمايمەن؛ سىلەرنىڭ باغ-ئېتىزلىرىڭلاردىكى تال ئۈزۈملەر ۋاقتىسىز تۆكۈلۈپ كەتمەيدۇ، ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار.

12 ــ شۇنىڭ بىلەن بارلىق ئەللەر سىلەرنى بەختلىك دەپ ئاتايدۇ، چۈنكى يېرىڭلار ئادەمنى ھۇزۇرلاندۇرىدىغان بىر زېمىن بولىدۇ، ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار.

خالايىق يەنە قارشىلىق كۆرسىتىدۇ

13 ــ سىلەرنىڭ سۆزلىرىڭلار ماڭا قاتتىق تەگدى، دەيدۇ پەرۋەردىگار، ــ بىراق سىلەر يەنە: «بىز سەن بىلەن قارشىلىشىدىغان نېمە سۆز قىلدۇق؟» ــ دەيسىلەر.

14 ــ سىلەر: «خۇدانىڭ خىزمىتىدە بولۇش بىھۇدىلىكتۇر» ھەم: «ئۇنىڭ تاپشۇرۇقىنى چىڭ تۇتۇشىمىز ۋە ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان

28 «كۆتۈرمە ھەدىيە» ــ مۇشۇ خىل قۇربانلىق بىر تەرەپتىن بەزى قۇربانلىقلاردىن كاھىنلار ئۈچۈن ئايرىۋېتىلگەن بىر قىسمىنى، يەنە بىر تەرەپتىن خۇداغا ئاتاپ بېغىشلىغان ھەرخىل (مەيلى مۇقەددەس قانۇن بېكىتكەن ياكى ئىختىيارى بىلەن بولغان) نەرسىلەرنى تەسۋىرلەيدۇ.

29 «يات ئەل» ــ خۇدانىڭ كىنايىلىك گېپى. خەلق ئۇنىڭغا يات بولۇپ، بۈتپەرەس بىر ئەلگە ئوخشايدۇ.

30 «يالمىغۇچى» بولسا ھەرخىل زىيانلىق ھاشارەت-ھايۋانلارنى (مەسىلەن، چېكەتكىنى) كۆرسىتىشى مۇمكىن.

پەرۋەردىگار ئالدىدا ماتەم تۇتقان كىشلەردەك يۇرۇشمىزنىڭ نىمە پايدىسى؟»
ــ دەيسلەر، [15] ھەم شۇنىڭدەك: «تەكەببۇرلارنى بەختلىك دەپ ئاتايمىز؛ رەزىللىك قىلغۇچىلار روناق تاپىدۇ؛ ئۇلار بەرھەق خۇدانى سىنايدۇ، بىراق قۇتۇلۇپ كېتىدۇ» ــ دەيسلەر.

[16] پەرۋەردىگاردىن ئەيمىنىدىغانلار بۇنى ئاڭلاپ پات-پات بىر-بىرى بىلەن مۇڭداشتى؛ پەرۋەردىگار ئۇنى نەزىرىگە ئالدى، سۆزلىرىنى ئاڭلىدى. شۇنىڭ بىلەن پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا ئۇنىڭدىن قورقۇپ، ئۇنىڭ نامىنى سېغىنغانلار ئۈچۈن ئەسلەتمە بولغان بىر خاتىرە كىتاب يېزىلدى[(31)].
[17] ــ بۇ كىشلەر بولسا ئۆزۈمنىڭ ئالاھىدە گۆھەرىمنى يىغقان كۈندە مېنىڭكى بولىدۇ ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار ــ ۋە مەن خۇددى ئادەم ئۆز خىزمىتىدە بولغان ئوغلىغا ئىچىنى ئاغرىتقاندەك ئۇلارغا ئىچىمنى ئاغرىتىمەن. [18] سىلەر قايتىپ كېلىسىلەر[(32)] ۋە ھەققانىيلار بىلەن رەزىللەرنى، خۇدانىڭ خىزمىتىدە بولغانلار بىلەن بولمىغانلارنى پەرق ئېتەلەيسىلەر.

ئاخىرقى زامان ــ پەرۋەردىگارنىڭ كۈنى

4 [1] ــ چۈنكى مانا شۇ كۈن، خۇمداندەك كۆيدۈرگۈچى كۈن كېلىدۇ؛ ھەربىر تەكەببۇرلۇق قىلغۇچى ھەم ھەربىر رەزىللىك قىلغۇچى پاخالدەك بولىدۇ؛ شۇ كېلىدىغان كۈن ئۇلارنى كۆيدۈرۈۋېتىدۇ، ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار، ــ ئۇلارغا نە يىلتىز نە شاخ قالدۇرۇلمايدۇ. [2] لېكىن نامىمدىن ئەيمىنىدىغان سىلەر ئۈچۈن، قاناتلىرىدا[(33)] شىپا-دەرمان ئېلىپ

---

[31] بۇ كىتابنى قەيەردە، ئاسماندا ياكى زېمىندا، ياكى كىم يازغانلىقى دېيىلمىگەن.
[32] «سىلەر قايتىپ كېلىسىلەر» ــ ئاخىرقى زاماندا، ئىسرائىللارنىڭ قالدىسىنىڭ ئۆز زېمىنىگە قايتىپ كېلىشى ياكى ئۆلۈمدىن تىرىلىشىنى كۆرسىتىدۇ.
[33] «قاناتلىرى» بەلكىم «ھەققانىيلىقنى پارلىتىدىغان قۇياش»نىڭ نۇرلىرىنى كۆرسىتىدۇ.

كېلىدىغان، ھەققانىيلىقنى پارلىتىدىغان قۇياش[34] ئورنىدىن تۇرىدۇ؛ سىلەر تالاغا چىقىپ بورداق موزايلاردەك قىيغىتىپ ئويناپسىلەر؛ [3] سىلەر رەزىللەرنى چەيلەپ دەسسىۋېتىسىلەر؛ ئۇلار مەن تەييارلىغان كۈندە تاپىنىڭلار ئاستىدا كۈل بولىدۇ، ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار.

ئاخىرقى دەۋەت ۋە بېشارەت

[4] ــ مەن ھورەب تېغىدا پۈتكۈل ئىسرائىل ئۈچۈن قۇلۇم مۇساغا بۇيرۇغان قانۇننى، يەنى بەلگىلىمىلەر ھەم ھۆكۈملەرنى يادىڭلاردا تۇتۇڭلار.
[5] ــ مانا، پەرۋەردىگارنىڭ ئۇلۇغ ھەم دەھشەتلىك كۈنى كېلىشتىن ئاۋۋال مەن سىلەرگە ئىلىياس پەيغەمبەرنى ئەۋەتىمەن. [6] ئۇ ئاتىلارنىڭ كۆڭلىنى باللارغا مايىل، باللارنىڭ كۆڭلىنى ئاتىلارغا مايىل قىلىدۇ؛ ئۇنداق بولمىغاندا مەن كېلىپ يەر يۈزىنى قارغاش بىلەن ئۇرۇۋېتىمەن.

[34] «ھەققانىيلىقنى پارلىتىدىغان قۇياش» ئىبرانىي تىلىدا «ھەققانىيلىق قۇياشى» دېيىلىدۇ. مەسىھنى كۆرسىتىدۇ، ئەلۋەتتە.

قوشۇمچە سۆز

ئىككى ئەلچى (3-باب، 1-4-ئايەتلەر)
ۋە ئېلىپ كەلگەن خەۋەرلەر

«مانا ئەمدى مەن ئۆز ئەلچىمنى ئەۋەتىمەن، ئۇ مېنىڭ ئالدىمدا يول تەييارلايدۇ؛ سىلەر ئىزدىگەن رەب، يەنى سىلەر خۇرسەنلىك دەپ بىلگەن ئەھدە ئەلچىسى ئۆز ئىبادەتخانىسىغا تۇيۇقسىز كىرىدۇ؛ مانا، ئۇ كېلىۋاتىدۇ، ــ دەيدۇ ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار.

ــ بىراق ئۇنىڭ كەلگەن كۈنىدە كىم چىدىيالىسۇن؟ ئۇ كۆرۈنگەندە كىم تۇرالىسۇن؟ چۈنكى ئۇ تاۋلىغۇچىنىڭ ئوتى، كىرچىنىڭ ئاقارتقۇچ شولتىسىدەك بولىدۇ؛ ئۇ كۈمۈشنى تاۋلىغۇچى ھەم ئېرىغدىغۇچىدەك تاۋلاپ ئولتۇرىدۇ؛ لاۋىيلارنىڭ بالىلىرىنى ساپلاشتۇرىدۇ، ئۇلارنى ئالتۇن-كۈمۈشنى تاۋلىغاندەك تاۋلايدۇ؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇلار پەرۋەردىگارغا ھەققانىيلىقتا قىلىنغان قۇربانلىق-ھەدىيەنى سۇنىدۇ.

ئاندىن يەھۇدا ھەم يېرۇسالېمنىڭ قۇربانلىق-ھەدىيىلىرى پەرۋەردىگارغا كونا زامانلاردىكىدەك، ئىلگىرىكى ۋاقىتلاردىكىدەك شېرىن بولىدۇ».

بۇ ئايەتلەر بىزگە ئىككى ئەلچىنى ئېنىق كۆرسىتىدۇ. بىرىنچىسى بولسا «يول تەييارلىغۇچى». ئۇنىڭ «يول تەييارلاش» ئۇچۇن نېمە قىلىدىغانلىقى مۇشۇ يەردە بايان قىلىنمىدى، بىراق يەشايا پەيغەمبەر ئاللىقاچان مۇشۇ زاتنىڭ كېلىدىغانلىقىنى ئالدىنئالا ئۇقتۇرغانىدى: ــ

«ئاڭلاڭلار، دالادا بىرسىنىڭ چاقىرغان ئاۋازىنى!
«پەرۋەردىگارنىڭ يولىنى تەييارلاڭلار،

چۆل-باياۋاندا خۇدايىمىز ئۈچۈن بىر يولنى كۆتۈرۈپ تۈپتۈز قىلىڭلار!»

(«يەش.» 3:40).

مەسىھ ئەيسا بۇ ئايەتنى نەقىل كەلتۈرۈپ، «يول تەييارلىغۇچى»نىڭ يەھيا پەيغەمبەر ئىكەنلىكىنى ئۇقتۇردى: –

«ئۇلار كەتكەندە، ئەيسا توپلانغان ئادەملەرگە يەھيا توغرۇلۇق سۆزلەشكە باشلىدى:

– «سىلەر بۇرۇن يەھيانى ئىزدەپ چۆلگە بارغىنىڭلاردا، زادى نېمىنى كۆرگىلى باردىڭلار؟ شامالدا يەلپۈنۈپ تۇرغان قومۇشنىمۇ؟ ياكى ئېسىل كىيىنگەن بىر ئەربابنىمۇ؟ مانا، ئېسىل كىيىملەرنى كىيگەنلەر خان ئوردىلىرىدىن تېپىلىدۇغۇ! ئەمدى سىلەر نېمە كۆرگىلى باردىڭلار؟ بىر پەيغەمبەرنىمۇ؟ دۇرۇس، ئەمما مەن شۇنى سىلەرگە ئېيتىپ قوياي، يەھيا بولسا پەيغەمبەردىنمۇ ئۈستۈن تۇرىدۇ. چۈنكى مۇقەددەس يازمىلاردىكى: –

«مانا، يۈز ئالدىڭغا ئەلچىمنى ئەۋەتىمەن؛

ئۇ سېنىڭ ئالدىڭدا يولۇڭنى تەييارلايدۇ»» (ئىنجىل، «مات.» 8:11-10).

يەھيا پەيغەمبەر تۇغۇلۇشتىن ئىلگىرى پەرىشتە جەبرائىل ئۇ توغرۇلۇق مۇنداق ئېيتقان: – «ئۇ (يەھيا) پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە ئۇلۇغ بولىدۇ. ئۇ ھېچقاچان ھاراق-شاراب ئىچمەسلىكى كېرەك؛ ھەتتا ئانىسىنىڭ قورسىقىدىكى ۋاقتىدىن تارتىپمۇ مۇقەددەس روھقا تولدۇرۇلغان بولىدۇ. ئۇ ئىسرائىل خەلقىدىن نۇرغۇنلىرىنى پەرۋەردىگار خۇداسىنىڭ يېنىغا قايتۇرىدۇ. ئۇ رەببىنىڭ ئالدىدا ئىلياس پەيغەمبەرگە خاس بولغان روھ ۋە كۈچ-قۇدرەتتە بولۇپ، ئاتىلارنىڭ قەلبلىرىنى باللارغا مايىل قىلىپ، ئىتائەتسىزلەرنى ھەققانىيلارنىڭ ئاقىلانىلىكىگە كىرگۈزۈپ، رەب ئۈچۈن تەييارلانغان بىر خەلقنى ھازىر قىلىش ئۈچۈن ئۇنىڭ ئالدىدا ماڭىدۇ» – دېدى.

ئەمدى «يول تەييارلىغۇچى» پەقەت پەيغەمبەر بولسا، ئۇ زادى كىمگە يولنى تەييارلايدۇ؟ ئەيسا مەسىھ دېگەن كىم؟ «مالاكى»دىكى بۇ ئايەتلەردە دېيىلگەنكى، ئۇ دەل «سىلەر ئىزدىگەن رەب» ھەم «ئەھدە ئەلچىسى»دىن ئىبارەتتۇر. ئىبرانىي تىلىدا «رەب» («خا-ئادون») ھەردائىم خۇدانى كۆرسىتىدۇ. شۇڭا خۇلاسىگە كېلىشىمىز كېرەككى، ئەيسا مەسىھتە خۇدالىق تەبىئىتى بار. شۇڭا ئۇ ئىنجىلدا «رەب ئەيسا مەسىھ» دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇ يەنە «ئەھدە ئەلچىسى»دۇر. بۇ ئەھدە «يېڭى ئەھدە»دۇر (مۇسا پەيغەمبەر ئارقىلىق تۈزۈلگەن قانۇن بولسا «كونا ئەھدە» دېيىلىدۇ). بۇ «يېڭى ئەھدە» تەۋراتتىكى «يەرەمىيا پەيغەمبەر» دېگەن قىسمىنىڭ، 31-باب، 31-34-ئايەتلىرىدە كۆرسىتىلىدۇ: —

«مانا، شۇ كۈنلەر كېلىدۇكى، — دەيدۇ پەرۋەردىگار، — مەن ئىسرائىل جەمەتى ۋە يەھۇدا جەمەتى بىلەن يېڭى ئەھدە تۈزىمەن؛ بۇ ئەھدە ئۇلارنىڭ ئاتا-بوۋىلىرى بىلەن تۈزگەن ئەھدىگە ئوخشىمايدۇ؛ شۇ ئەھدىنى مەن ئاتا-بوۋىلىرىنى قولىدىن تۇتۇپ مىسىردىن قۇتقۇزۇپ يېتەكلىگىنىمدە ئۇلار بىلەن تۈزگەنىدىم؛ گەرچە مەن ئۇلارنىڭ يولدىشى بولغان بولساممۇ، ئۇلار مەن بىلەن تۈزۈشكەن ئەھدەمنى بۇزغان، — دەيدۇ پەرۋەردىگار. چۈنكى شۇ كۈنلەردىن كېيىن، مېنىڭ ئىسرائىل جەمەتى بىلەن تۈزىدىغان ئەھدەم مانا شۇكى:

مەن ئۆز تەۋرات-قانۇنلىرىمنى ئۇلارنىڭ ئىچىگە سالىمەن،
ھەمدە ئۇلارنىڭ قەلبىگىمۇ يازىمەن.
مەن ئۇلارنىڭ ئىلاھى بولىمەن،
ئۇلارمۇ مېنىڭ خەلقىم بولىدۇ.

شۇندىن باشلاپ ھېچكىم ئۆز يېقىنىغا ياكى ئۆز قېرىندىشىغا: — «پەرۋەردىگارنى تونۇغىن» دەپ ئۆگەتمەيدۇ؛ چۈنكى ئۇلارنىڭ ھەممىسى، يەنى ئەڭ كىچىكىدىن چوڭىغىچە مېنى بىلىپ بولغان بولىدۇ؛ چۈنكى مەن ئۇلارنىڭ قەبىھلىكىنى كەچۈرىمەن ھەمدە ئۇلارنىڭ گۇناھىنى مەڭگۈگە ئېسىمدىن چىقىرىۋېتىمەن، — دەيدۇ پەرۋەردىگار».

رەب ئەيسا مەسىھ بارلىق ئىنسانىيەتكە، يەنى ئۇنىڭغا ھەربىر «ئامىن!» (ماقۇل! شۇنداق!) دېگەنلەرگە بۇ ئەھدىنى ئىچىش ئۈچۈن دۇنياغا كەلدى. بۇ ئەھدىنى ئۇ ئۆز قېنىدا تۈزگەن: —

«ئۇ (مەسىھ) شۇنىڭدەك تاماقتىن كېيىنكى جامنى قولىغا ئېلىپ مۇنداق دېدى:

— بۇ جامدىكى شاراب مېنىڭ سىلەر ئۈچۈن تۆكۈلىدىغان قېنىمدا بولغان يېڭى ئەھدىدۇر» («لۇقا» 20:22)

مەسىھنىڭ قېنى خۇدا ئالدىدا گۇناھنى يۇيۇغۇچى بىردىنبىر يولدۇر. قەدىرلىك ئوقۇرمەن، بۇنى تونۇپ يەتتىڭىزمۇ؟ تونۇپ يەتكەن بولسىڭىز، ئۇ كۆرۈنگەن كۈنىدە، گەرچە ئۇ «تاۋلىغۇچى» بولسىمۇ، (خۇداغا بارلىق ئىبادەت قىلغۇچىلارنى ئوت بىلەن تاۋلايدۇ) سىز قورقمايسىز، بەلكى ئۇ، يەنى «ھەققانىيلىقنى چاچقۇچى قۇياش» «ئورنىدىن تۇرغاندا»، ئىنتايىن شادلىنىسىز، چۈنكى «ئۇنىڭ قاناتلىرىدا شىپا-دەرمان بار» (2:4).